

УДК: 373.2.015

Овчаренко Ганна Миколаївна

директор закладу дошкільної освіти

Херсонський заклад дошкільної освіти № 13 комбінованого типу

Херсонської міської ради, Україна

Ovcharenko Anna Mykolayivna

the director of the Preschool Education Institution

Kherson preschool education institution № 13 of the combined type

Kherson city council, Ukraine

[https://doi.org/10.60022/3\(2\)-3GF](https://doi.org/10.60022/3(2)-3GF)

**ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ТА
КОМУНІКАТИВНОГО ВІДЧУЖЕННЯ
ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
ДИТИНИ ЗІ СКЛАДНИМ ПОРУШЕННЯМ
МОВЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ ПРИ
ЕФЕКТИВНІЙ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ**

**OVERCOMING SOCIAL AND COMMUNICATIVE
ALIENATION DURING DISTANCE EDUCATION
OF A CHILD WITH COMPLEX SPEECH
IMPAIRMENT WITH THE HELP OF CORRECTIVE
AND DEVELOPMENTAL WORK WITH EFFECTIVE
COOPERATION WITH PARENTS**

Анотація. У статті розглядаються основні підходи до подолання соціального та комунікативного відчуження дітей зі складними порушеннями мовлення під час дистанційного навчання. Зазначається, що у сучасних реаліях дистанційна форма навчання в Україні стала важливим інструментом для забезпечення безперервного освітнього процесу. Підкреслено, що особливо значущою є роль дистанційної освіти для дітей із особливими освітніми потребами (ООП), адже такі учні є однією з найвразливіших категорій, і дистанційне навчання може створити для них як нові можливості, так перешкоди, серед яких соціальне та комунікативне відчуження. Основними підходами до подолання соціального та комунікативного відчуження дітей зі складними порушеннями мовлення є: індивідуалізація навчального процесу, розвиток комунікативних навичок та психологічна підтримка, які повинні реалізовуватися у тісній співпраці з батьками. Активне залучення батьків у навчання та підтримка дітей забезпечують кращу адаптацію навчальних стратегій і сприяють емоційній стабільності та соціальній інтеграції дітей.

Ключові слова: соціальне відчуження, комунікативне відчуження, дистанційне навчання, діти зі складними порушеннями мовлення, корекційна робота, розвивальна робота, співпраця з батьками, комунікативні навички, соціальна адаптація.

Summary. The article discusses the main approaches to overcoming social and communicative alienation of children with complex speech disorders during distance learning. It is noted that in modern realities, distance learning in Ukraine has become an important tool for ensuring a continuous educational process. It is emphasized that the role of distance education for children with special educational needs (SEN) is particularly significant, because students are one of the most vulnerable categories, and distance learning can create both new opportunities and obstacles for them, including social and communicative alienation. The main approaches to overcoming social and communicative alienation of children with complex speech disorders are: individualization of the educational process, development of communication skills, and psychological support, which should be implemented in close cooperation with parents. Active involvement of parents in education and support of children ensure better adaptation of educational strategies and contribute to emotional stability and social integration of children.

Keywords: social alienation, communicative alienation, distance learning, children with complex speech disorders, correctional work, developmental work, cooperation with parents, communication skills, social adaptation.

Постановка проблеми. Дистанційне навчання стало невід'ємною частиною сучасної освіти, зокрема для дітей із складними порушеннями мовлення. Проте цей формат навчання створює значні виклики, серед яких найгостріше постає проблема соціального та комунікативного відчуження. Відсутність безпосередньої взаємодії з однолітками та педагогами може негативно вплинути на розвиток мовленнєвих і соціальних навичок дитини. У цьому контексті важливою стає роль корекційної та розвивальної роботи, спрямованої на подолання цих бар'єрів. Ефективна співпраця з батьками виступає ключовим елементом у цьому процесі, забезпечуючи цілісний підхід до навчання, розвитку та соціалізації дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми соціального та комунікативного відчуження дітей з ООП під час дистанційного навчання розглядали у своїх дослідженнях Н. Бірченко [1], Т. Братишко [2], Г. Васильєва [3], Л. Васильченко [4], Д. Прохоренко [5], Л. Прохоренко [5], Л. Сухарева [6], Н. Шацька [4] та ін.

Метою статті є дослідження ролі корекційної та розвивальної роботи при ефективній співпраці з батьками для подолання соціального та комунікативного відчуження під час дистанційного навчання дитини зі складним порушенням мовлення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях дистанційна форма навчання в Україні стала важливим інструментом для забезпечення безперервного освітнього процесу. Це пов'язано з очевидними причинами: військові дії на території України, ракетні й бомбові атаки, загроза пошкоджень критичної інфраструктури, відключення електроенергії, а також неможливість у багатьох освітніх закладах забезпечити організоване перебування дітей у сходах [4, с. 20].

Дистанційне навчання має кілька відмінних рис, які вирізняють його серед традиційних форм освіти, підкреслюючи його сучасність і новаторський підхід. Воно не потребує прямої взаємодії між педагогом і дитиною, а відповідальність за ефективність навчання значною мірою лягає на самих дітей та їх батьків [2, с. 52].

Перевагами дистанційного навчання є:

– гнучкість у місці та часі;

- ефективність подання матеріалу;
- психологічний комфорт;
- індивідуальний темп навчання;
- розвиток цифрових навичок;
- висока якість освіти;
- зниження витрат [5, с. 90–91].

Особливо значущою є роль дистанційної освіти для дітей із ООП, адже ці діти є однією з найвразливіших категорій, і дистанційне навчання може створити для них як нові можливості, так і додаткові перешкоди [6].

Зауважимо, що ефективне застосування дистанційних навчальних засобів дозволяє досягти очікуваних результатів, таких як:

- значні логопедичні успіхи за максимально коротким часом;
- завдання, наближені до реальних умов, які подаються і реалізуються у зручному форматі із застосуванням сучасних цифрових технологій;
- підвищена мотивація до виконання завдань, адже батьки дитини активно залучені в корекційний процес;
- індивідуалізація підходу до логопедичних занять з огляду на логопедичне заключення, ступінь важкості порушення та особисті риси дитини [1, с. 328].

В ході онлайн-навчання у дітей покращуються пам'ять, увага, а також сприйняття і розуміння мовлення. Дистанційні формати забезпечують наочність, доступність, варіативність, зручність об'єктивного контролю корекційного процесу, візуалізацію та розширення спектра невербальних завдань. Цифрові платформи створюють онлайн-простір для задоволення потреб дітей із мовленнєвими порушеннями у комунікації, навчанні, формуванні навичок та розвитку інтелекту [1, с. 328].

Разом з тим, незважаючи на значні переваги дистанційного навчання, існує також ряд бар'єрів, які виникають у процесі його реалізації. Серед основних бар'єрів дистанційної форми навчання дітей з ООП, відмічають наступні:

- бар'єри на рівні навчального закладу: доступ до програмного забезпечення, Інтернету, а також технічна підтримка для педагогів і дітей;
- бар'єри на рівні викладача: знання, навички, компетентності, досвід, впевненість у собі, мотивація та самоефективність викладачів;

- бар'єри на рівні навчальних програм: зміст освіти та критерії оцінювання;
- особистісні бар'єри: рівень сформованості навичок роботи з технологіями, здатність до самостійного навчання, самомотивація, а також доступ до Інтернету [5, с. 92].

Таким чином, основні бар'єри дистанційної форми навчання дітей з ООП можуть призводити до соціального та комунікативного відчуження. Це особливо стосується дітей зі складними порушеннями мовлення, у яких обмежена взаємодія з однолітками і викладачами негативно впливає на їх навчання та розвиток.

Варто відмітити, що явище соціального та комунікативного відчуження дітей зі складними порушеннями мовлення може бути обумовлене рядом чинників (табл. 1).

Ці фактори вимагають уваги та розробки стратегій для забезпечення соціальної інтеграції та підтримки комунікативних навичок у дітей, які навчаються дистанційно, за допомогою корекційної та розвивальної роботи при ефективній співпраці з батьками. Спільні зусилля педагогів та родин можуть створити сприятливе середовище для розвитку дітей і допомогти подолати бар'єри дистанційного навчання.

Основними підходами до подолання соціального та комунікативного відчуження дітей зі складними порушеннями мовлення є:

1. Індивідуалізація навчального процесу:
- важливо створити спеціальні навчальні плани, які враховують специфіку порушень мовлення дитини, її здібності та потенціал;
- регулярні онлайн-консультації з фахівцями (логопедами, психологами) допоможуть адаптувати стратегії корекційної роботи.

Індивідуальний підхід забезпечує увагу до унікальних особливостей кожної дитини, з акцентом на її сильні сторони для досягнення високої якості освіти [3, с. 197].

2. Розвиток комунікативних навичок:
- використання альтернативних засобів комунікації, таких як зображення, жести, або спеціальні програми для дітей із мовленнєвими порушеннями;

- організація групових занять або інтерактивних ігор, щоб дитина могла практикувати спілкування в соціальному середовищі навіть дистанційно.

3. Психологічна підтримка:

- регулярне надання психологічної підтримки дитині, щоб допомогти їй справлятися з емоційними труднощами через ізоляцію або комунікативні бар'єри;
- інтерактивні вправи для зняття стресу та підвищення самооцінки.

Зауважимо, що ефективність зазначених підходів значною мірою залежить від активної співпраці з батьками, що відіграють ключову роль у підтримці навчального процесу та розвитку комунікативних навичок дитини. Спільні зусилля педагогів та батьків забезпечують кращу адаптацію навчальних стратегій, а також створюють сприятливе середовище для емоційної підтримки та соціальної інтеграції дітей з порушеннями мовлення.

Для цього потрібно:

1. Налагодити регулярний зв'язок між батьками та педагогами, що дозволить оперативно обмінюватися інформацією про прогрес дитини та коригувати навчальні плани.

2. залучити батьків до навчального процесу, пропонуючи їм брати участь у спеціальних заняттях або заходах, що допоможе створити атмосферу підтримки та взаєморозуміння.

3. Проводити тренінги та семінари для батьків, які навчатимуть їх ефективним методам підтримки дитини вдома, розвитку комунікативних навичок та використанню альтернативних засобів комунікації.

4. Спільно розробити індивідуальні цілі для дитини, щоб батьки могли активно долучатися до їх досягнення та контролювати прогрес.

Такі заходи сприятимуть підвищенню залученості батьків у процес навчання та розвитку дитини, що в свою чергу позитивно вплине на її успіхи.

Висновки. Отже, подолання соціального та комунікативного відчуження дітей зі складними порушеннями мовлення під час дистанційного навчання є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу. Ефективна корекційна та розвивальна

Таблиця 1

Чинники, що призводять до соціального та комунікативного відчуження дітей зі складними порушеннями мовлення

№ за/п	Чинник	Опис впливу
1.	Обмежена взаємодія	Відсутність особистих контактів з однолітками та викладачами може призвести до зниження соціальних навичок та ускладнень у спілкуванні
2.	Психологічні бар'єри	Діти можуть відчувати ізоляцію, що негативно впливає на їх самооцінку та мотивацію до навчання
3.	Невідповідність формату	Дистанційне навчання не завжди враховує індивідуальні потреби дітей із порушеннями мовлення, що може погіршити їх комунікативні здібності
4.	Технічні труднощі	Проблеми з доступом до технологій або недостатня технічна підтримка можуть обмежити можливості для участі в навчальному процесі
5.	Відсутність підтримки	Брак емоційної та соціальної підтримки з боку однолітків і дорослих може призводити до відчуття самотності та ізоляції

Джерело: [5, с. 90–91]

робота, зорієнтована на індивідуальні потреби дитини, сприяє розвитку її комунікативних навичок і зменшенню бар'єрів у навчанні. Активна співпраця з батьками грає ключову роль у створенні підтримуючого середовища, що дозволяє дітям відчувати емоційну безпеку та соціальну інтеграцію. Залучення батьків до навчального процесу, регулярний обмін інформацією та спільна розробка індивідуальних

цілей допомагають досягти позитивних результатів у розвитку дитини та забезпечують її успішність у дистанційному навчанні.

Подальші наукові дослідження можуть спрямовуватися на вивчення ефективності різних корекційних методик, які сприяють розвитку соціальних та комунікативних навичок у дітей зі складними порушеннями мовлення під час дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Бірченко Н. Дистанційне навчання дітей із порушенням мовлення. *Grail of Science*. 2023. № 32. С. 328–329. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.061> (дата звернення: 23.09.2024).
2. Братишко Т. А. Організація дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* 2020. № 1 (70). С. 51–55. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12301> (дата звернення: 22.09.2024).
3. Васильєва Г. Організаційно-педагогічні умови формування методичної компетентності працівників освіти інклюзивної форми навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2 (106). С. 194–211. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/22.pdf> (дата звернення: 24.09.2024).
4. Васильченко Л., Шацька Н. Дистанційне (онлайн) навчання у закладах ЗСО: проблеми, виклики, рішення. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Том 10, № 7. С. 19–24. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650Xvol10i7-003> (дата звернення: 22.09.2024).
5. Прохоренко Л., Прохоренко Д. Дистанційне навчання дітей з особливими потребами: створення моделі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. № 1(22). С. 87–102. DOI: <https://doi.org/10.33189/epn.v1i22.222> (дата звернення: 23.09.2024).
6. Сухарева Л. Шляхи подолання проблем під час дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах НУШ. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. № 114(2). С. 30–50. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v114i2.173> (дата звернення: 24.09.2024).

References

1. Birchenko N. Dystantsiine navchannia ditei iz porushenniam movlennia. *Grail of Science*. 2023. № 32. S. 328–329. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.061> (data zvernennia: 23.09.2024).
2. Bratyshko T. A. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia uchniv z osoblyvymy osvitimy potrebamy v umovakh inkliuzyvnoi osvity. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchikh i zahalnoosvitnii shkolakh: zb. nauk. pr.* 2020. № 1 (70). S. 51–55. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12301> (data zvernennia: 22.09.2024).
3. Vasylieva H. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia metodychnoi kompetentnosti pratsivnykiv osvity inkliuzyvnoi formy navchannia. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 2021. № 2 (106). S. 194–211. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/22.pdf> (data zvernennia: 24.09.2024).
4. Vasylichenko L., Shatska N. Dystantsiine (onlain) navchannia u zakladakh ZSO: problemy, vyklyky, rishennia. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*. 2022. Tom 10, № 7. S. 19–24. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650Xvol10i7-003> (data zvernennia: 22.09.2024).
5. Prokhorenko L., Prokhorenko D. Dystantsiine navchannia ditei z osoblyvymy potrebamy: stvorennia modeli. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*. 2023. № 1(22). S. 87–102. DOI: <https://doi.org/10.33189/epn.v1i22.222> (data zvernennia: 23.09.2024).
6. Sukharieva L. Shliakhy podolannia problem pid chas dystantsiinoho navchannia ditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy v umovakh NUSH. *Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia*. 2024. № 114(2). S. 30–50. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v114i2.173> (data zvernennia: 24.09.2024).